

Табл. 2. Таксономічний склад деревних рослин в елементах топіарного мистецтва (м. Болехів)

№ з/п	Родина	Рід	Вид	Культивар
Відділ PINOPHYTA				
1	CUPRESSACEAE NEGER.	<i>Juniperus</i> L.	3	-
		<i>Thuja</i> L.	1	2
		<i>Chamaecyparis</i> Spach.	1	-
2	PINACEAE LINK.	<i>Pinus</i> L.	1	-
Всього	2	4	6	2
Відділ MAGNOLIOPHYTA				
1	BETULACEAE S.F. Gray.	<i>Carpinus</i> L.	1	-
2	ROSACEAE JUSS.	<i>Chaenomeles</i> Lindl.	1	-
3	BUXACEAE DUMORT.	<i>Buxus</i> L.	1	-
4	CAPRIFOLIACEAE VENT.	<i>Weigela</i> Thunb.	1	1
5	ACERACEAE LINDL.	<i>Acer</i> L.	1	-
6	BERBERIDACEAE TORR. ET GRAY	<i>Berberis</i> L.	2	-
Всього	6	6	7	1
Разом	8	10	13	3

Табл. 3. Загальні розміри існуючих живоплотів в м. Болехів

Тип живоплоту	Віддал між рослинами, м	Ширина живоплотів, м	Висота живоплотів, м	Довжина живоплотів, м
Бордюри	0,25	0,2	0,2-0,3	156
Живопліт:				
низький	0,3-0,5	0,8-1,2	0,5-1,0	67
середній	0,8-1,5	0,9-2,0	1,0-1,5	262
високий	1,2-1,4	1,5-2,0	1,5-2,0	60
Жива стіна	1,0-2,2	2,0-3,2	2,5-3,5	92

Висновки. Внаслідок обстеження насаджень загального та обмеженого користування ми виявили п'ять елементів топіарного мистецтва (живі стіни, власне живоплоти, бордюри, пілони, формовані рослини).

За способом формування переважають формовані однорядні мішані живоплоти овального поперечного перерізу, переривчастого поздовжнього профілю з хвойних деревних рослин *Thuja occidentalis* 'Brabant', *Thuja occidentalis* 'Globosa'. Менш поширені формовані живоплоти, за формою поздовжнього профілю: прямолінійні (*Juniperus communis* L., *Carpinus betulus* L.) та хвилясті (*Thuja occidentalis* 'Brabant', *Thuja occidentalis* 'Globosa', *Pinus sylvestris* L.); за формою поперечного профілю – прямокутні (*Buxus sempervirens* L., *Berberis vulgaris* L., *Juniperus communis* L., *Carpinus betulus* L.).

Всього в елементах топіарного мистецтва використано 13 видів три культивари хвойних та листяних деревних рослин, які належать до 10 родів 8 родин.

Література

1. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць : підручник [для студ. ВНЗ] / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2005. – 456 с.
2. Бондарева О.Б. Клумбы и живые изгороди. Модульные цветники. Оформление архитектурных форм. Фигурная стрижка деревьев / О.Б. Бондарева. – Донецк : Изд-во "Сталкер", 2007. – 156 с.

3. Дзиба А.А. Топіарне мистецтво: методичні рекомендації до проведення практичних занять / А.А. Дзиба. – К. : ЦП "КОМПРИНТ", 2012. – 124 с.

4. Заячук В.Я. Дендрологія. Покритонасінні : навч. посібн. / В.Я. Заячук. – Львів : Вид-во "Камула", 2004. – 407 с.

5. Заячук В.Я. Дендрологія. Голонасінні : навч. посібн. / В.Я. Заячук. – Львів : Вид-во "Камула", 2005. – 176 с.

6. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія / О.А. Калініченко. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2003. – 199 с.

Дзиба А.А., Живець О.И. Элементы топиарного искусства в Болехове Ивано-Франковской области

Приведены результаты инвентаризации элементов топиарного искусства в насаждениях общего и ограниченного пользования в городе Болехов и установлен видовой состав древесных растений, которые использованы для их создания. Всего в пяти элементах топиарного искусства использовано 13 видов и три культивара хвойных и лиственных древесных растений, которые принадлежат к 10 родам и 8 семействам.

Ключевые слова: элементы топиарного искусства, живые изгороди, живые стены, формованные растения.

Dzyba A.A., Zhyvets O.I. Elements of topiary art in city Bolekhiv in Ivano-Frankivsk area

The results of the inventory items of topiary art in Bolekhiv are shown and the species composition of tree plants, which are used to create them, are found. A total of five elements topiary art used 13 species and three cultivars of conifers and deciduous tree plants belonging to 10 species of 8 families.

Keywords: elements of topiary art, hedges, moulded plants.

УДК 582.677.1:712.41:[58:069.029](477-25)

Студ. А.О. Жук¹;

ст. наук. співроб. Ю.О. Клименко², д-р с.-г. наук;

ст. наук. співроб. Н.М. Трофименко², канд. біол. наук

РЕКОНСТРУКЦИЯ КОЛЕКЦИЙНО-ЭКСПОЗИЦИОННОЙ ДИЛЯНКИ "МАГНОЛИЕВИ" У НАЦИОНАЛЬНОМУ БОТАНИЧНОМУ САДУ ІМ. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ

Наведено методику підготовки ландшафтних дизайнерів шляхом виконання дипломних робіт на основі ділянок Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (НБС НАНУ). Розглянуто проект реконструкції колекційно-експозиційної ділянки "Магнолієви" НБС НАНУ: виявлено основні причини, що спричиняють необхідність реконструкції ділянок ботсадів; розглянуто історію створення ділянки "Магнолієви", запропоновано рішення, спрямовані на зниження антропогенного навантаження на територію та розширення асортименту представлених у експозиції рослин, розроблено малі архітектурні форми.

Ключові слова: методика підготовки ландшафтних дизайнерів, реконструкція, *Magnoliaceae*, малі архітектурні форми.

Одним із методів підвищення якості підготовки ландшафтних дизайнерів є виконання студентами дипломних робіт за замовленням установ, у яких є нагальна потреба у розробці проектів реконструкції їх територій. НБС

¹ Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ;

² Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, м. Київ

НАНУ у цьому питанні зокрема співпрацює з Інститутом дизайну і ландшафтного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ). Студенти, які будуть виконувати дипломну роботу, отримують топографічний план території обраної ділянки у М 1:2000, переводять його у М 1:500, або 1:200. Далі за допомогою геодезичних інструментів студент уточнює план та наносить на нього кожне дерево і кожний кущ, які є на ділянці (найчастіше за допомогою бусолі та мірної стрічки територія ділиться на квадрати 20×20 м, кути яких фіксуються на місцевості, а в середині квадратів місцезнаходження рослин встановлюється методом засічок). Кожна рослина отримує свій індивідуальний номер. Куратор надає студенту список видів, які зростають на ділянці, а студент, опираючись на знання, отримані під час вивчення курсу дендрології, та використовуючи визначники, самостійно встановлює назви рослин. Потім куратор перевіряє правильність визначення, виправляє помилки і студент складає відомість подеревної зйомки, з наведенням таких відомостей: вид (культivar), діаметр стовбура, висота рослини, діаметр крони, рік висадки рослини на ділянку, походження посадкового матеріалу (відомості для цих двох граф отримуються з інвентаризаційних карток ботсаду) та, за необхідності, робить примітки. Таким чином, збираючи вихідні дані, студент отримує навички польових геодезичних робіт, закріплює знання з дендрології та практикується у визначенні рослин, опановує визначення висоти дерев висотоміром та вимірює діаметри мірною вилокю, вчиться складати відомості подеревної зйомки та зведені відомості.

Куратор ділянки видає студенту технічне завдання на проектування (вказує на головні проблеми, які має вирішити проект реконструкції, надає список видів та культурварів, які передбачається висадити на ділянці під час реалізації проекту). Спираючись на вихідні дані та завдання, студент розробляє проект доріжкової мережі ділянки і дизайн малих архітектурних форм, план рубок та посадкове креслення. Завершений проект обговорюють на Вчній раді НБС НАНУ, доопрацьовують відповідно до зроблених зауважень і, якщо проект був загалом схвалений, беруть до реалізації, у якій задіяні: інженерна група саду, бригада благоустрою, куратор ділянки; а студент захищає дипломний проект перед державною експертною комісією. За результатами виконаних робіт можна робити публікації [2].

Проект реконструкції ділянки "Магнолієві" розробляла студентка НАККіМ А.О. Жук під керівництвом д-ра с.-г. наук Ю.О. Клименка та у співпраці з куратором ділянки канд. біол. наук Н.М. Трофименко.

Експозиційні ділянки дендраріїв ботанічних садів потребують постійного догляду. Певний час він забезпечує експозиційність ділянок. Але потім постає питання їхньої реконструкції. Причини необхідності проведення реконструкції у більшості випадків такі:

- внаслідок росту рослин експозиція виявилася надто загущеною;
- під час створення експозиції більшість рослин була висаджена протягом нетривалого періоду, і через певний проміжок часу всі висаджені тоді рослини одночасно досягли критичного віку;
- змінилися пріоритети у дослідженні тієї чи іншої групи рослин, що потребує зменшення у експозиції кількості рослин певних видів і культурварів та збіль-

шення кількості інших (з'явилася можливість інтродукції нових видів та культурварів, а вільної площі для цього немає);

- до ділянки додали нову територію, яку необхідно освоїти та об'єднати з існуючою колекцією;
- зростання антропогенного навантаження на експозицію загрожує її існуванню (існуюча доріжкова мережа експозиції неспроможна пропустити через себе потік відвідувачів, що постійно зростає);
- через появу нових дизайнерських рішень експозиція перестала відповідати сучасним естетичним уявленням.

Об'єкт дослідження: колекційно-експозиційна ділянка "Магнолієві" НБС НАНУ.

Предмет дослідження: планування, склад видів та культурварів, стан насаджень, перспективи збагачення експозиції "Магнолієві" НБС НАНУ.

Мета дослідження: розроблення проекту реконструкції ділянки.

Дослідження проводили відповідно до викладеної на початку статті методики. Колекційно-експозиційну ділянку "Магнолієві" закладено у 1966 р. Автор проекту – проф. Л.І. Рубцов. Початкова площа – 0,3 га. З 1975 по 1988 рр. куратором ділянки була канд. біол. наук Н.Ф. Мінченко, потім до 2002 р. – Т.В. Діденко. Основу експозиції становлять представники родини Магнолієві (*Magnoliaceae* Juss.), родів ліріодендрон (*Liriodendron* L.) та магнолія (*Magnolia* L.), хоча є на ділянці й представники інших родин. Станом на 1.01.2013 р. рід магнолія на ділянці представлений 11 видами, з яких два мають гібридне походження, одним різновидом та 10 культурварами (рис. 1) [1].

Ділянка розташована на схилі південно-східної експозиції, тому вона захищена від північних вітрів (рис. 1). Її мікрокліматичні умови сприятливі для вирощування багатьох видів магнолієвих. Але у суворі зими або внаслідок пізньовесняних заморозків у квіткових бруньках ряду видів можуть підмерзати кінчики пелюсток, і після розпускання бруньок набувати коричневого кольору, а в дуже суворі зими може вимерзати значна кількість квіткових бруньок та кінців молодих пагонів і навіть гинуть окремі гілки. На стовбурах тюльпанного дерева (*Liriodendron tulipiferum* L.) утворилися морозобійні тріщини, а в одного із тюльпанних дерев, яке досягло такої висоти, що піднялося над схилом і підпало під дію північних вітрів, верхівка обмерзла в сувору зиму.

Вздовж доріжки, що веде до Іонінського монастиря, висаджені широкогілочки східні (рис. 1). Вони, за задумом Л.І. Рубцова, мали нагадувати монахів, що йдуть до церкви. Особливо вдало ця композиція виглядала, коли рослини мали висоту людини. Тепер широкогілочки 6-7 м заввишки, мають дещо розлогі крони. Крім декоративної функції, широкогілочки виконували й захисну. Але вони закривали огляд ділянки з асфальтованої дороги, вздовж якої були висаджені. Тому частину рослин видалили, зробивши у смугі "вікна". Захисна функція смуги знизилася, проте створення близьких перспектив із верхньої частини ділянки покращило її ландшафтні характеристики.

Головною проблемою експозиції є сильне антропогенне навантаження. Під час цвітіння магнолій ділянку оглядають десятки тисяч відвідувачів упродовж дня. Існуюча доріжкова мережа неспроможна вмістити таку кількість людей.

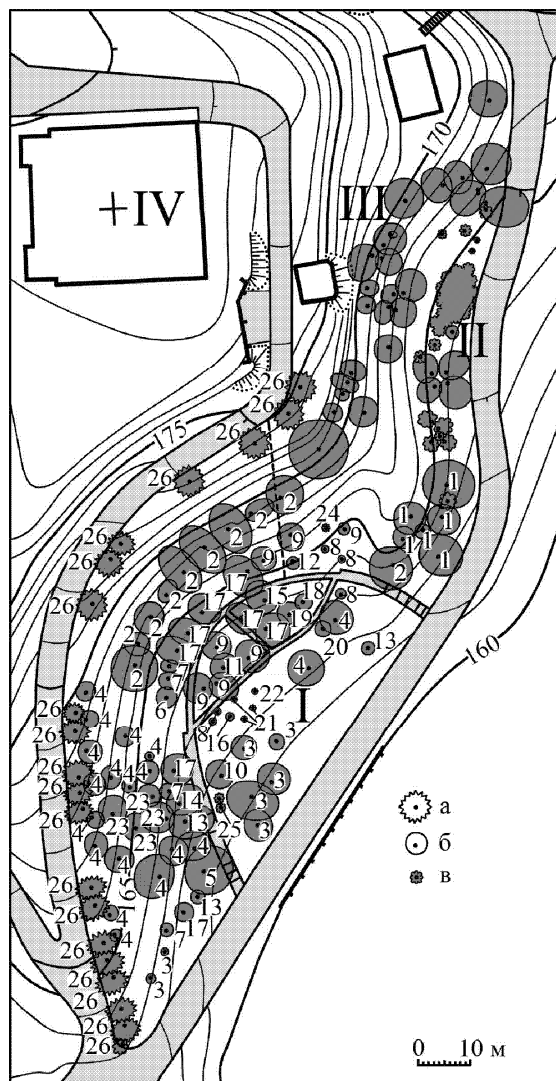

Рис. 1. Опорний план ділянки "Магнолієві": I – ділянка "Магнолієві", II – частина ділянки "Теплолюбні", III – частина ділянки "Розові", IV – Іонінська церква;
а) хвойне дерево, б) листяне дерево, в) листяний кущ; 1) *Liriodendron tulipiferum* L., 2) *Magnolia acuminata* L., 3) *M. hypoleuca* Siebold & Zucc., 4) *M. kobus* DC., 5) *M. k. var. borealis* Sarg., 6) *M. liliflora* Desr., 7) *M. l. 'Nigra'*, 8) *M. l. 'Susan'*, 9) *M. x loebneri* Kache, 10) *M. officinalis* Rehd. et Wils., 11) *M. salicifolia* (Siebold & Zucc.) Maxim., 12) *M. sieboldii* K. Koch, 13) *M. x soulangeana* Soul.-Bod., 14) *M. x s. 'Alexandrina'*, 15) *M. x s. 'Cyantiformis'*, 16) *M. x s. 'Heaven Scent'*, 17) *M. x s. 'Lennei'*, 18) *M. x s. 'Purpurea'*, 19) *M. x s. 'Rosea'*, 20) *M. x s. 'Spectabilis'*, 21) *M. stellata* Maxim., 22) *M. s. 'Rosea'*, 23) *M. tripetala* L., 24) *Decaisnea fargesii* Franch., 25) *Dipelta floribunda* Maxim., 26) *Platycladus orientalis* (L.) Franco.

Щоб сфотографуватися біля квітучих магнолій, відвідувачі підходять до них по газону, і до кінця травня значна частина газонного покриття була повністю знищеною, надзвичайно ущільнений ґрунт навколо дерев має погіршений повітряний та водний режими, що негативно впливає на стан рослин. Для зменшення навантаження на ділянку було вирішено розосередити відвідувачів шляхом висадки магнолій за її межами, планується робити це і в майбутньому. Але істотних змін у стані експозиції поки що це не виявлено, навпаки, зазначена проблема з'явилася там, де були здійснені посадки молодих магнолій. Отож, головним завданням реконструкції ділянки "Магнолієві" є розроблення такої доріжкової мережі та системи огорож, які дали б змогу значно підвищити кількість відвідувачів на ділянці, створили б умови для огляду рослин та фотографування біля них, і водночас не давали б змоги витоптувати газон та ущільнювати ґрунт біля дерев та кущів. Оскільки магнолії є одними із найдекоративніших рослин, створення їх колекцій у інших ботсадах, здійснення посадок у міських парках та скверах є актуальним завданням сьогодення. Тому вирішення проблем, які виникли у НБС НАНУ, має не тільки локальне значення.

Зважаючи на те, що на ділянці переважають рослини з роду магнолія, її можна розглядати як родовий комплекс. Але у магнолій є велика кількість сортів, що зближує ділянку з монокультурними садами (фактично вона є комплексом монокультурних садів різних видів магнолій). Огляд вітчизняного та зарубіжного досвіду створення монокультурних садів свідчить, що вони мають у більшості випадків регулярне планування, хоча є й монокультурні сади з ландшафтним та комбінованим плануванням. У представленому на рис. 2 варіанті проекту реконструкції ділянки "Магнолієві" використано останній підхід. Проект передбачає побудову доріжок, що йдуть майже паралельно півколами по природному амфітеатру, у якому створена експозиція, та доріжок, що зв'язують ці півкола між собою. На двох природних терасах планують встановити альтанки, а на території – лави та урни для сміття. Дизайн цих малих архітектурних форм, а також стенду, покажчиків назв рослин, ліхтарів розроблявся. Зокрема для альтанок за прообраз було обрано куполи Іонінської церкви, які видно з ділянки, для ламп ліхтарів – квітку та пелюстки магнолій.

Складним виявилось питання захисту газонів від витоптування та ґрунтів від ущільнення. Найпростішим рішенням було б встановлення огорож вздовж доріжок, або навколо куртин дерев чи окремих рослин. Саме таким чином будуть захищені дерева та кущі у центральній частині ділянки. Але огорожі псують ландшафтний вигляд територій, погано впливають на емоційний стан відвідувачів. Тому у проекті кількість огорож була зведена до мінімуму. Крім зазначених вище, передбачається встановлення перил вздовж східців та у тих місцях вздовж доріжок, де є небезпека падіння відвідувачів на крутосхилах. Розглядалося питання заміни огорож живоплотами (наприклад із бирючини звичайної), але через малі відстані між доріжками, часткове затінення поверхні кронами магнолій, а також нестачу робочої сили для постійного догляду за живоплотами, від їх застосування довелося відмовитися.

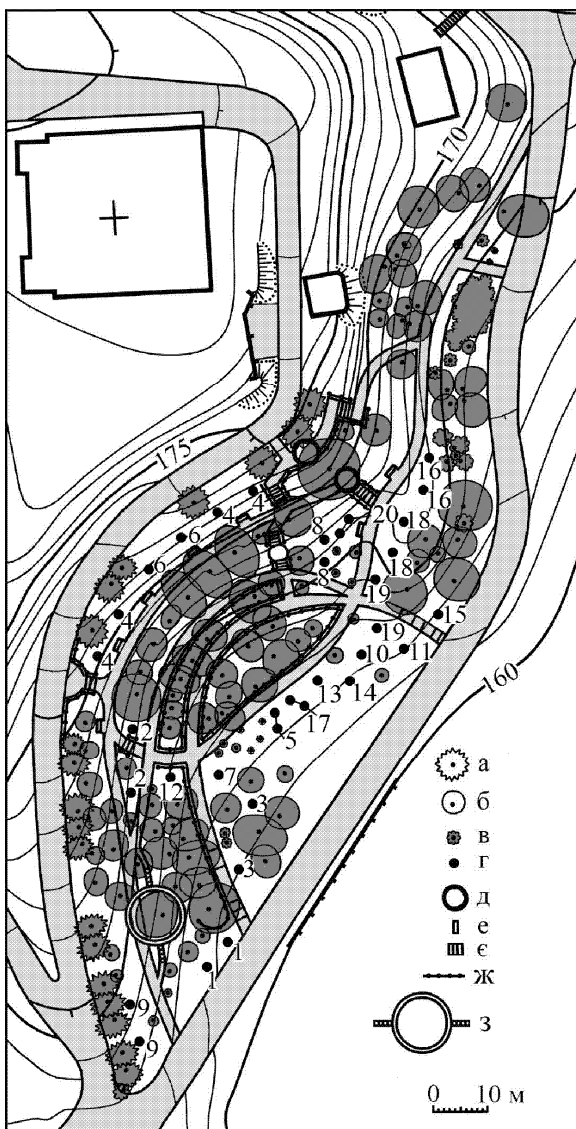

Рис. 2. Проект реконструкції ділянки "Магнолієві": а) хвойне дерево, б) листяне дерево, в) листяний кущ, г) спроектована до посадки рослина, д) альтанка, е) лава, є) сходи, ж) огорожа, з) конструкція для під'їому у крону дерева; 1) *M. ashei* Weath., 2) *Magnolia denudata* Desr., 3) *M. hipoleuca* Siebold & Zucc., 4) *M. kobus* DC., 5) *M. liliflora* 'Susan', 6) *M. x loebneri* Karche, 7) *M. officinalis* Rehd. et Wils., 8) *M. sieboldii* K. Koch., 9) *M. sinensis* Rehd. et Wils. Stapf., 10) *M. soulangeana* 'Alba Superba', 11) *M. s. 'Brozzonii'*, 12) *M. s. 'Heaven Scent'*, 13) *M. s. 'Lombardy Rose'*, 14) *M. s. 'Picture'*, 15) *M. s. 'San Jose'*, 16) *M. sprengeri* Walt. 17) *M. stellata* 'Rosea', 18) *M. watsonii* Hook, 19) *M. wilsonii* (Fin. et Gagnep) Rehd., 20) *Decaisnea fargesii* Franch.

Для захисту окремих (передусім кущових) рослин, які найбільше приваблюють відвідувачів, було запропоновано встановлювати тимчасові (на період цвітіння магнолій – квітень, травень) або постійні захисні конструкції. Конструкція складається із металевого каркасу та дерев'яного настилу (рис. 3).

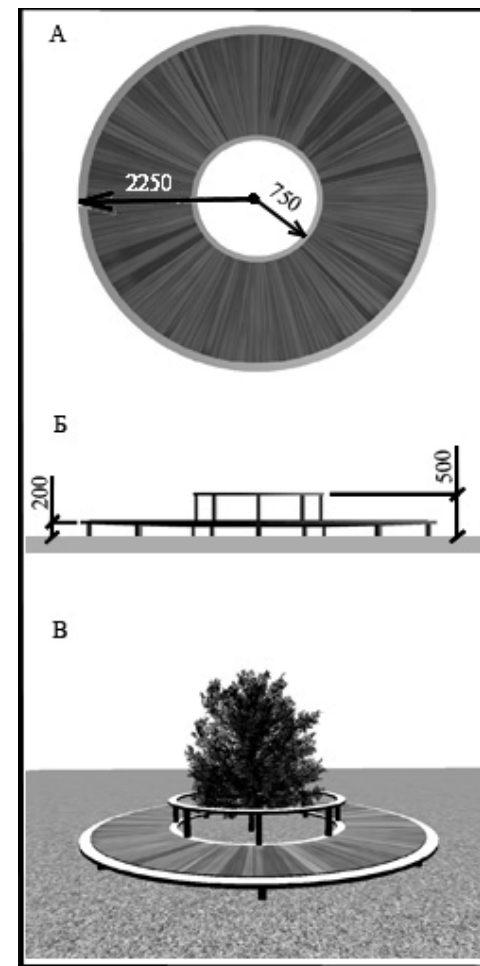

Рис. 3. Конструкція для захисту ґрунту навколо кущової рослини (наприклад: магнолії зірчастої): А) вид згори, Б) вид збоку, В) візуалізація проекту. Розміри подані у мм

Настил піднятий над поверхнею землі на 20 см, має нахил до центру, завдяки чому під час дощу волога буде стікати до стовбура дерева. Залежно від розмірів дерев, змінюється діаметр конструкції та діаметр отвору для дерева. В місцях щільного стояння рослин можна встановлювати спеціально розроблену конструкцію з загальним зовнішнім та внутрішнім периметром.

Такі конструкції дають змогу підходити до рослин не ущільнюючи навколо них ґрунт, не заважають поливу та прибиранню території (навіть якщо сміття попаде під настил, то його можна видалити граблями), не створюють враження перешкоди на шляху до дерев чи кущів та мають естетичний вигляд.

Інша розроблена конструкція дає змогу піднятися у крону дерева (рис. 4).

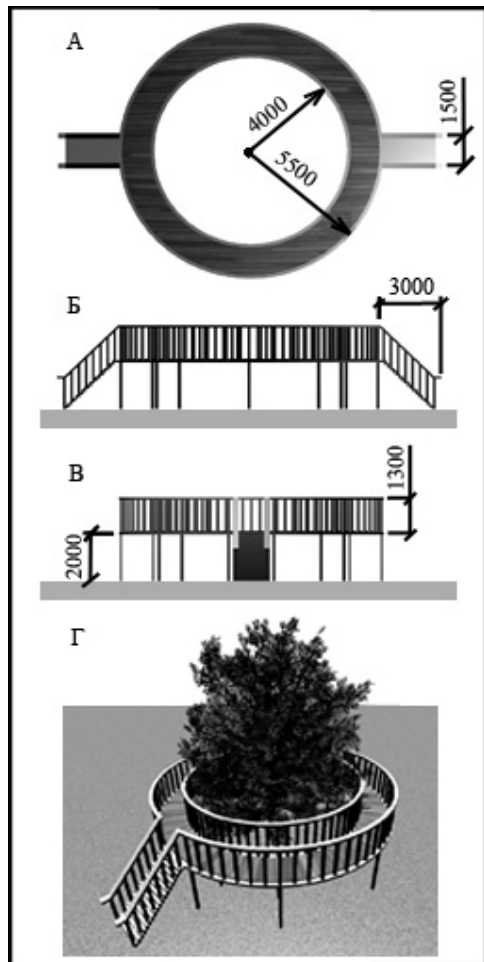

Рис. 4. Конструкція для підйому у крону дерева: А) вид згори, Б) вид збоку, В) вид з торця, Г) візуалізація проекту. Розміри подані у мм

Ця конструкція має привабити більшу кількість відвідувачів на ділянку, оскільки надає кращу можливість сфотографуватися серед квітів магнолії.

Під час розроблення посадкового креслення враховували розміри, яких досягають магнолії в умовах інтродукції. Найкращим варіантом була б висадка нижче широкогілочників східних ряду із *Magnolia acuminata* L. Це

найморозостійкіший вид, який в умовах Києва досягає висоти 15 м. Отже, посадка рослин цього виду додатково виконувала б захисну функцію. Але на ділянці вже висаджений ряд із *Magnolia acuminata* (рис. 1; очевидно, під час розроблення проекту ділянки не планувалося підіймати експозицію вище по схилу). Тому між широкогілочниками східними та рядом із магнолії загостреної проектується посадки високорослих магнолій. За проектом з просуванням вниз по схилу висота, якої можуть досягнути дерева магнолій в умовах Києва, зменшується. На західному краю галявини у нижній частині схилу проектується до посадки тільки низькорослі (кущові) магнолії, а галявина зберігається як відкритий простір.

Навесні (у квітні та травні) магнолії привертають увагу своїм цвітінням. Влітку – декоративними листками (у червні квітує тільки один вид – магнолія Зібольда – *Magnolia sieboldii* K. Koch). Восени магнолії прикрашають оригінальні плоди. Однак привабливість ділянки влітку та восени значно нижча. Тому у проєкті також було розглянуто питання квітникового оформлення ділянки (використання квітів, які квітнуть одночасно з магноліями; підвищення декоративності експозиції у літньо-осінній період за рахунок квітникових рослин), але у НБС НАНУ через складності в організації охорони експозицій квітникових рослин вирішено реалізувати ці ідеї у майбутньому, коли рівень свідомості відвідувачів дещо зросте.

Висновки:

1. Створення експозицій родини Магнолієві актуальне для різних категорій міських насаджень.
2. Ділянки, на яких передбачається створення таких експозицій, повинні мати сприятливі мікрокліматичні умови.
3. Однією з головних проблем експозицій Магнолієвих є їх захист від антропогенного навантаження, для чого можна застосовувати різні прийоми (огорожування, створення живоplotів, використання захисних конструкцій).
4. Під час розроблення проєктів реконструкції або створення експозицій родини Магнолієві потрібно враховувати розміри, яких досягають рослини різних видів в умовах інтродукції.
5. Квітникове оформлення здатне істотно підвищити привабливість експозиції Магнолієвих, особливо у літньо-осінній період, коли магнолії не квітнуть.

Література

1. Дорошенко О.К. Колекційна ділянка "Сад магнолій" дендрарію Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України / О.К. Дорошенко, Н.М. Трофименко, Н.Ф. Мінченко // Інтродукція рослин. – 2012. – № 4. – С. 12-15.
2. Зибницкая А.Д. Реконструкция участка "Вудубецкий склон" (голосеменные) в НБС им. Н.Н. Гришка НАН Украины / А.Д. Зибницкая, О.П. Похильченко, Ю.А. Клименко // Ландшафтная архитектура в ботанических садах и дендропарках : матер. IV Всерос. конф. с междунар. участием, 26-29 июня 2012 года. – М. : Изд-во МГУЛ, 2012. – С. 45-52.

Жук А.А., Клименко Ю.А., Трофименко Н.М. Реконструкция коллекционно-экспозиционного участка "Магнолиевые" в Национальном ботаническом саду им. Н.Н. Гришка НАН Украины

Приведена методика подготовки ландшафтных дизайнеров путём выполнения дипломных работ на базе Национального ботанического сада им. Н.Н. Гришка НАН Украины (НБС НАНУ). Рассмотрен проект реконструкции коллекционно-экспозиционного участка "Магнолиевые" НБС НАНУ: установлены основные причины, которые обуславливают необходимость реконструкции участков ботсадов, рассмотрена история создания участка "Магнолиевые", предложены решения, направленные на снижение антропогенной нагрузки на территорию и расширение ассортимента представленных в экспозиции растений, разработаны малые архитектурные формы.

Ключевые слова: методика подготовки ландшафтных дизайнеров, реконструкция, *Magnoliaceae*, малые архитектурные формы.

Zhuk A.A., Klimenko Yu.A., Trofimenko N.M. Reconstruction of the collection-expositional area "Magnoliaceae" in M.M. Gryshko National Botanical Garden of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)

Methodology of landscape designers preparation through completion of diploma works in M.M. Gryshko National Botanical Garden of the National Academy of Sciences of Ukraine has been given. Reconstruction project of the collection-expositional area "Magnoliaceae" in M.M. Gryshko National Botanical Garden of the NAS of Ukraine has been examined: basic causes that evoke a need for reconstruction of areas in botanical gardens have been discovered, history of "Magnoliaceae" area creation has been examined, ways to reduce anthropogenic pressure on territories and to expand an assortment of expositional plants has been proposed; small architectural forms has been developed.

Keywords: methodology of landscape designers preparation, reconstruction, "Magnoliaceae", small architectural forms.

УДК 582.42/47:712.41:[58:069.029](477-25)

Студ. А.Д. Зібницька¹;

наук. співроб. О.П. Похильченко², канд. біол. наук;

ст. наук. співроб. Ю.О. Клименко², д-р с.-г. наук

**КОМПОЗИЦІЙНО-ЛАНДШАФТНИЙ АНАЛІЗ ДІЛЯНКИ
"ВИДУБИЦЬКИЙ СХИЛ" (ГОЛОНАСІННІ) У НАЦІОНАЛЬНОМУ
БОТАНІЧНОМУ САДУ ІМ. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ**

Наведено опорний план колекційно-експозиційної ділянки "Видубицький схил" (голонасінні) Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (НБС НАНУ), виконано композиційно-ландшафтний аналіз найважливіших перспектив за скульптурністю, структурою та фактурою рослинних композицій і масштабістю елементів пейзажу. Наведено (у загальному вигляді) проект реконструкції ділянки з її розширенням за рахунок неосвоєної частини. Виконано композиційно-ландшафтний аналіз запроєктованих у новій частині перспектив. Показано, що нова експозиція буде створена у композиційній єдності з вже існуючою.

Ключові слова: композиційно-ландшафтний аналіз, голонасінні.

Експозиції ботанічних садів створюються за різними принципами (систематичним, ботаніко-географічним, за життєвими формами тощо). За будь-якого принципу створення експозицій важливо враховувати екологічні вимоги рослин, які будуть складати експозицію (екологічний принцип), та естетичний вплив експозиції на відвідувачів (декоративний принцип, або принцип "наука через мистецтво"). Під час реконструкції експозицій ботанічних

¹ Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м Київ;

² Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, м. Київ

садів або їх розширення за рахунок прилеглих неосвоєних частин важливо виконати композиційно-ландшафтний аналіз існуючих насаджень, зрозуміти ідеї, які були покладені в основу створення експозиції її проектувальниками, відновити втрачені елементи та побудувати на території, що приєднується, нові рослинні композиції у композиційно-ландшафтній єдності з існуючими. Методика проведення таких досліджень може становити інтерес для широкого кола ландшафтних дизайнерів.

Об'єкт дослідження: ділянка "Видубицький схил" (голонасінні) НБС НАНУ.

Предмет дослідження: побудова ландшафтних композицій.

Мета дослідження: виявлення характерних прийомів побудови рослинних композицій для їх збереження, відновлення та використання на території, що приєднується.

Методика дослідження. В основу досліджень покладено методику В.А. Ніколаєва [2], яка передбачає аналіз компонентів території, що складають загальну картину місцевості (пейзаж). З певних точок огляду, на території визначається характеристика естетичності пейзажу: багатоплановість, ярусність, глибина перспектив, наявність пейзажної домінанти, куліс та ін.

При аналізі пейзажів було зроблено визначення скульптурності, структури та фактури рослинних композицій і масштабності елементів пейзажу. Виконували також аналіз забарвлення (колериту) композицій, але з технічних причин він у статтю не вміщений. Масштабність визначається відношенням елементів пейзажу один до одного, враховуючи перспективу та точку, з якої відбувається огляд. Скульптурність пейзажу формується силуетом насаджень чи інших його елементів. Структура – це кістяк композиції, де основні лінії діють ритм та характер краєвиду. Фактурність аналізували за виглядом поверхонь рослин та їх куртин, а забарвлення – відповідно за кольоровим співвідношенням між цими компонентами.

Ділянка "Видубицький схил" (голонасінні) є частиною коніферетуму НБС НАНУ, створюється з 1952 р., має площу 2,4 га, межує з територією Видубицького монастиря (рис. 1).

Колекція освоєної частини ділянки складається з 381 рослини, більша частина – голонасінні (325 рослин, що відносяться до 41 виду, 4 культиварів, 1 різноподібності), менша – покритонасінні (56 рослин, що відносяться до 21 виду), серед яких колекція кленів [1, 3]. На неосвоєній східній частині, за рахунок якої планується розширити експозицію, переважає самосів ясена звичайного з домішкою клена гостролистого, граба звичайного та рослин деяких інших видів, багато дерев – в аварійному стані [1, 3].

У проекті проаналізовано значну кількість композицій, з яких у статтю включено 4. Зокрема в нижній частині схилу знаходиться світла простора галявина. На ній з точки, позначеної на рис. 1 № 1, відкривається вид на найдекоративнішу композицію (рис. 2).

Цей краєвид є прикладом близької перспективи та секторного огляду. Композиція характеризується як об'ємна, статична, з двома планами та одним композиційним акцентом. Акцентом на фоні темних насаджень кипарисови-